

01. Kayıp Masalın Şifresi adlı çocuk romanının çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından incelenmesi¹

Yağmur KAZAN RENCÜZOĞULLARI²

Ahmet BALCI³

APA: Kazan Rencüzoğulları, Y. & Balcı, A. (2024). Kayıp Masalın Şifresi adlı çocuk romanının çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (38), 1-21. DOI: 10.29000/rumelide.1439568.

Öz

Çocuk kitapları, hem çocukların ana dilini tanıdığı ilk kitaplar olması hem de okuma alışkanlığını kazandırmada etkili olması sebebiyle ayrı bir öneme sahiptir. Bu nedenle çocuklar için yazılan kitapların birtakım öğeleri içermesi beklenmektedir. Bu araştırma çerçevesinde Mahir Çipil'in yazdığı Kayıp Masalın Şifresi adlı çocuk kitabı, çocuk edebiyatının temel öğelerini barındırması yönünden incelenmiştir. Nitel bir araştırma olan bu çalışmada, veri toplama yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. İnceleme dış yapı (kitabın boyutu, kapak tasarımı, kâğıt kalitesi, harfleri, sayfa düzeni ve resimlemeleri), iç yapı (tema, konu, kahramanlar, mekân, kurgu ve ileti), dil ve anlatım (atasözleri, deyimler, ikilemeler, benzetmeler, pekiştirmeler, bilinmeyen sözcük kullanımı, argo sözcük kullanımı, anlatım bozukluğu, yazım yanlışları ve metaforlar) olmak üzere üç başlıkta yapılandırılmıştır. İncelemeye göre kitabın dış yapısına ait nitelikler, çocuk kitaplarının taşınması gereken ilkeleri büyük oranda taşımaktadır. İç yapı incelendiğinde kitapta iç içe iki ayrı olay örgüsü olmasına rağmen olayların birbirine karışmadığı ve çocuk edebiyatı ilkelerine uygun olduğu belirlenmiştir. Kitap, dil ve anlatım açısından incelendiğinde sırasıyla en çok deyimlere, ikilemelere, pekiştirmelere ve benzetmelere yer verildiği tespit edilmiştir. Kitabın geneline bakıldığında yazım yanlışlarının ve anlatım bozukluklarının az sayıda olması özenli bir dil kullanıldığını göstermektedir. Kitabın; ana dilinin zenginliklerinden olan deyimler, ikilemeler, pekiştirmeler, benzetmeler, metaforlar ve bilmeceler bakımından varlık olması Kayıp Masalın Şifresi adlı çocuk romanını dil ve anlatım yönünden çocuk edebiyatı ilkelerine uygun hale getirmektedir.

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu çalışmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin, Oran: %5

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 14.11.2023-**Kabul Tarihi:** 20.02.2024-**Yayın Tarihi:** 21.02.2024; **DOI:** 10.29000/rumelide.1439568

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² Doktora, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Türkçe Eğitimi Doktora Programı / PhD, Hatay Mustafa Kemal University, Institute of Social Sciences, Department of Turkish and Social Sciences Education Turkish Education Doctorate Program (Hatay, Türkiye), yagmurkzn@gmail.com, **ORCID ID:** 0000-0002-1715-6728, **ROR ID:** https://ror.org/056hcgc41, **ISNI:** 0000 0001 0680 7823, **Crossreff Funder ID:** 501100008255

³ Doç. Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi ABD / Assoc. Prof. Dr., Hatay Mustafa Kemal University, Faculty of Education, Department of Turkish and Social Sciences Education, Turkish Education (Hatay, Türkiye), abalcı@mku.edu.tr, **ORCID ID:** 0000-0002-7424-592X **ROR ID:** https://ror.org/056hcgc41, **ISNI:** 0000 0001 0680 7823, **Crossreff Funder ID:** 501100008255

Anahtar kelimeler: Çocuk edebiyatı, çocuk edebiyatının temel öğeleri, dil ve anlatım

Examination of the children's novel named *Kayıp Masalın Şifresi* [The code of the lost tale] in terms of basic principles of children's literature⁴

Abstract

Children's books have a special importance because they are the first books in which children learn their native language and are effective in gaining reading habits. For this reason, books written for children are expected to contain certain elements. Within the framework of this research, the children's book titled *Kayıp Masalın Şifresi* [The Code of the Lost Tale], written by Mahir Çipil, was examined in terms of containing the basic elements of children's literature. In this study, which is a qualitative research, document analysis, one of the data collection methods, was used. The analysis includes external structure (size of the book, cover design, paper quality, letters, page layout and illustrations), internal structure (theme, subject, heroes, setting, fiction and message), language and expression (proverbs, idioms, reduplications, similes, reinforcements). It is structured under three headings: use of unknown words, use of slang words, bad expression, spelling mistakes and metaphors). According to the review, the qualities of the external structure of the book largely reflect the principles that children's books should carry. When the internal structure was examined, it was determined that although there were two separate plots in the book, the events were not mixed together and were in accordance with the principles of children's literature. When the book was examined in terms of language and expression, it was determined that the most used expressions were idioms, reduplications, reinforcements and analogies, respectively. When we look at the book in general, the small number of spelling errors and expression errors shows that careful language is used. Of the book; being rich in terms of idioms, reduplications, reinforcements, similes, metaphors and riddles, which are among the riches of the native language, makes the children's novel called *Kayıp Masalın Şifresi* compatible with the principles of children's literature in terms of language and expression.

Keywords: Children's literature, basic elements of children's literature, language and expression

1.Giriş

Çocuk edebiyatının ne demek olduğu hakkında yorum yapabilmek için öncelikle “çocuk” kavramının sınırlarını çizmek gerekmektedir. TDK'ye göre çocuk sözcüğünün birçok anlamı bulunmakla beraber bu araştırmaya konu olan tanımı “Bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız” (TDK, 2023) şeklindedir. UNICEF'e göre on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır (www.unicef.org, 2023). Türk Ceza Kanunu'nda da benzer bir şekilde henüz on sekiz yaşını

⁴ It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received - Turnitin, Rate: 5

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, Article Registration Date: 14.11.2023-Acceptance Date: 20.02.2024-Publication Date: 21.02.2024; DOI: 10.29000/rumelide.1439568

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

doldurmamış kişi çocuk olarak adlandırılmaktadır. (TBMM, 2023). Bahsi geçen kanun, kurum ve kuruluşlarda “çocuk” kavramının genel olarak on sekiz yaş altında olan bireyler için kullanıldığı görülmektedir.

Çocuk edebiyatı, birçok yazar tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Sever’e (2006, s.41-46) göre çocuk edebiyatı; “dil gelişimlerine ve anlama düzeylerine uygun gereksinmelerini de önceleyen bir yaklaşımla, çocuklara yaşam ve insan gerçekliğini sanatsal nitelikli dilsel ve görsel iletilerle sunan onların duygu ve düşünce dünyalarında etkilenimler uyandıran yapıtların genel adıdır”. Çocuk edebiyatı, çocuğun dil ve zihin gelişimine uygun sanatsal bir yaklaşımla görsel ve dilsel yollarla icra edilen yapıtlar olarak belirlenmiştir. Şirin (1994) ise, çocuk edebiyatının eğitsel yönünü de vurgulayarak tanımlamıştır: “Çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlıklarına, zevklerine, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacıyla gerçekleştirilen çocuksu bir edebiyattır” (Şirin, 1994, s.9). Çocuk edebiyatının eğiticilik boyutunu Şimşek (2014) bir adım öteye taşıyarak çocuk edebiyatının amaçları arasına almıştır. “Çocuk edebiyatı, edebiyatın taşıdığı hemen her niteliği taşımakla birlikte eğitici yönüyle de öne çıkan bir sanat dalıdır. Amacı doğrudan doğruya eğitmek olmasa da çocuğun dil becerisini, hayal gücünü ve yaratıcı düşünme yeteneğini geliştirmek, çocuk edebiyatının amaçları arasındadır” (Şimşek, 2014, s.15). Çocuk edebiyatında amaç, doğrudan eğitmek değildir. Bu nedenle eğitsel öğeler sezdirilerek verilmelidir: “18 yaş öncesi kişileri ilgilendiren onların merkezde bulunduğu gelişim psikolojisine göre düzenlenmiş bir edebiyat olarak ele alınır ve işlenir. Bunun dışında alanda uzman kimselerin sanatçı bakışıyla ve içindeki çocuğu anlatma saikiyle oluşturdukları genel edebiyatın çocuklara göre teşekkül ve temasül etmiş, çocuğu çepeçevre kuşatan biçimi de çocuk edebiyatı olarak kabul edilir” (Güven, 2022). Buna göre, çocuk edebiyatı sanatçının içindeki çocuğu anlatmasıyla ortaya çıkmaktadır. “Çocuk edebiyatı, 2 yaştan başlayarak ergenlik dönemine kadar geçen süreçte çocukların hayat tecrübeleri, ilgi, ihtiyaç, gelişim ve algılama düzeylerine uygun olan bütün nitelikli metinleri kapsar” (Sınar, 2006, s.175). Çocuk edebiyatı eserlerinin nitelikli olması gerekmektedir. Bütün bu tanımlara bakıldığında çocuk edebiyatı ile ilgili olarak çocuğun dilsel, zihinsel ve psikolojik gelişimine uygunluk; amaç doğrudan eğitmek olmasa da çocuğun gelişimine katkıda bulunma ve sanatsal bir nitelik taşıma nitelikleri bu edebiyatın en belirgin özelliği olarak öne çıkmaktadır.

Çocuk edebiyatı eserleri çocuklara ana dilinin güzelliklerini tadacakları ilk materyallerdendir. Bu nedenle çocuk edebiyatı eserlerine birçok görev düşmektedir. Sever (2013, s.11-12), çocuk edebiyatının çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmak çocukları nitelikli eserlere yöneltmek gibi işlevleri olduğunu belirtmektedir. Bu nedenlerle çocukların erken yaşlarda kendilerine uygun kitaplarla karşılaşması gerekmektedir. Okumaya karşı ilgisi olan çocuk okuma isteğinde bulunur, okuma etkinliğinden haz alması durumunda bu eylemi yineler. Bu süreç okuma alışkanlığını meydana getirir. Buradan da anlaşılıyor ki okuma eyleminin çocuğa haz vermesi gerekmektedir. Çocukların hayatı ve yakın çevrelerini tanımaya başlamasını sağlayan çocuk edebiyatı çocukların davranışlarında etkili olduğu gibi dil gelişiminde de etkilidir (Ciravoğlu, 2000, s.12). Kitaplar çocuklara dolaylı yaşam örnekleri sunarak deneyim edinmelerini sağlamaktadır. Böylece çocuk elindeki kitap aracılığıyla dünyayı daha iyi tanıyabilmektedir.

İyi bir çocuk kitabının ne olduğu, neleri içermesi/içermemesi gerektiği kültürden kültüre, toplumdan topluma farklılaşsa da iyi bir çocuk kitabının ne olduğuna dair birtakım fikirlerin toplumların geneli tarafından kabul gördüğü bir gerçektir.

“İyi bir çocuk kitabı çocuğun ilgi ve ruhsal ihtiyaçlarını karşılayan fakat her şeyden önce çocuğun zevkle okuduğu bir eser olmalıdır. Bir çocuk kitabını değerlendirirken; kitabın yazar ve ressamın kim olduğuna, kitabın amacının ne olduğuna, karakterlerin özelliklerine, üslup ve gramerin hitap ettiği yaşa uygunluğuna, bu resimle metnin ilişkili olup olmadığına, fiziksel özelliklerine (cilt, büyüklük, kâğıt baskı), giriş-gelişme-sonuç kısımlarının belirgin olup olmadığına ve yayıncının bu alanda tanınmış bir kişi olup olmadığına dikkat edilmelidir” (Şirin, 1994, s. 232).

İyi bir çocuk kitabı incelenirken yetişkin edebiyatından farklı olarak resimlemelerin ve dilin çocuğa göre olup olmadığı da önem taşımaktadır. Kitabın boyutu, kâğıt kalitesi vb. fiziksel özellikler yetişkinler için yapılan edebiyatta önemsiz gibi görünse de söz konusu çocuk olunca birtakım nitelikleri taşıması beklenmektedir.

Çocuk edebiyatının hangi ölçütler çerçevesinde incelenmesi gerektiği konusunda birçok yazarın sınıflandırmaları bulunmaktadır. Karatay (2011), çocuk metinlerini görsel tasarım, içerik, dil ve anlatım olmak üzere üç başlık altında incelenmiştir. Oğuzkan (2011), çocuk edebiyatında aranan nitelikleri büyüklük, kâğıt kalitesi vb. özelliklerin olduğu biçimsel nitelikler ve tema, konu, karakter vb. özelliklerin olduğu içeriksel nitelikler olmak üzere iki başlıkta incelemiştir. Bu çalışmada *Kayıp Masalın Şifresi* (Çipil, 2019) adlı kitabın dil ve anlatım özellikleri ayrıntılı olarak incelenmiştir. Çocuk edebiyatı eserlerinin çocuklar üzerinde dil gelişiminden kişilik gelişimine, bilişsel gelişimden okuma alışkanlığına kadar birçok etkisi olduğu bir gerçektir. Bu çerçevede, çocukların okuduğu kitapların niteliğinin de belirlenmesi önem taşımaktadır. Bu bilgilerden hareketle Mahir Çipil tarafından kaleme alınan ve ilk baskısı 2019 yılında yayınlanan “*Kayıp Masalın Şifresi*” adlı çocuk kitabı, dış yapı özellikleri, iç yapı özellikleri, dil ve anlatım olarak üç başlık altında incelenmiştir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, *Kayıp Masalın Şifresi* adlı çocuk kitabının dış yapı, iç yapı özelliklerini, dil ve anlatım özelliklerini ortaya koymak ve bunları yorumlamaktır. Bu temel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. *Kayıp Masalın Şifresi* çocuk kitabı, bir çocuk kitabının taşıması gereken dış yapı özelliklerini (kitabın boyutu, kapak tasarımı, kâğıt kalitesi, harfleri, sayfa düzeni ve resimlemeleri) hangi düzeyde taşımaktadır?
2. *Kayıp Masalın Şifresi* çocuk kitabı, bir çocuk kitabının taşıması gereken iç yapı özelliklerini (tema, konu, kahramanlar, mekân, kurgu ve ileti) hangi düzeyde taşımaktadır?
3. *Kayıp Masalın Şifresi* çocuk kitabı, bir çocuk kitabının taşıması gereken dil ve anlatım özelliklerini (atasözleri, deyimler, ikilemeler, benzetmeler, pekiştirmeler, bilinmeyen sözcük kullanımı, argo sözcük kullanımı, anlatım bozukluğu, yazım yanlışları, metaforlar ve bilmeceler) hangi düzeyde taşımaktadır?

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Kayıp Masalın Şifresi adlı çocuk kitabını çocuk edebiyatı ölçütlerine göre incelemek amacıyla yapılan bu çalışma nitel bir çalışmadır. “İlişkilerin, etkinliklerin, durumların veya materyallerin kalitesini araştıran araştırma çalışmalarına sıklıkla nitel araştırma adı verilir” (Fraenkel, Wallen, & Hyun, 2012, s. 426).

Ayrıca nitel araştırmada gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemleri kullanılarak algı ve olaylar bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilmeye çalışılır (Aydın, 2018).

2.2. İncelenen Materyal

Araştırmanın inceleme materyalini Mahir Çipil'in yazdığı, Lütfü Er'in resimlediği, 224 sayfadan oluşan Kayıp Masalın Şifresi isimli çocuk romanı oluşturmaktadır. Kitabın ilk baskısı 2019 yılında yapılmıştır. Bu çalışma kapsamında, kitabın, SEV Yayıncılık tarafından Eylül 2022'de çıkarılan 7. baskısı incelenmiştir.

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

İnceleme sürecinde veriler doküman analizi ile toplanmıştır. Kitabın inceleme kriterlerini belirlemek adına literatür çalışması yapılmıştır. Yapılan araştırmalar sonucu Kayıp Masalın şifresi adlı kitap dış yapı, iç yapı ve eğitsel özellikler çerçevesinde incelenmeye başlamış ancak kitabın dil ve anlatım yönünden zenginliğinden dolayı dil ve anlatım ayrı bir başlık altına alınmıştır. Bu başlıklarımda eğitsel özellikler, "iletiler" başlığı altında iç yapı özellikleri bağlamında ele alınmıştır. Dil ve anlatım özellikleri incelenirken Türk Dil Kurumu tarafından internet ortamında yayınlanan Güncel Türkçe Sözlük, Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü dikkate alınmıştır.

3. Bulgular ve Yorum

3.1. "Kayıp Masalın Şifresi" adlı çocuk romanındaki dış yapı özelliklerine ilişkin bulgular ve yorum

Dış yapı özelliklerini belirlemek amacıyla kitabın boyutu, kapak tasarımı, kâğıt kalitesi, harf puntosu, sayfa düzeni ve resimlemeleri incelenmiştir.

Boyut

Çocuk kitaplarında erken çocukluk dönemi için hazırlanan kitaplarda boyut ölçüleri daha fazlayken yaşın ilerlemesiyle birlikte, çocuk kitaplarının yetişkin kitaplarının boyutlarına yaklaşmaya başladığı görülmektedir. Kitap boyutlarıyla ilgili temel ölçüt Oğuzkan (2001)'in ifade ettiği gibi, çocuk kitaplarının hacim ve ağırlık bakımından kolayca taşınmaya ve kullanmaya elverişli biçimde olmalarıdır. Kayıp Masalın Şifresi kitabı 13,5 x 19,5 cm boyutlarına sahiptir. Kitap, 221 sayfadan oluşmaktadır ve 224 gram ağırlığındadır. Buna göre kitap, 11-14 yaş grubunun rahatça kavrayabileceği ve taşıyabileceği boyut ve ağırlığa sahiptir.

Kapak Tasarımı

Çocuğun kitapla ilk etkileşimi kitabın kapağı yoluyla gerçekleşmektedir. Bu nedenle kitap kapağı çocuğun ilgisini çekecek nitelikte olmalıdır. "Çocukları kitaba çeken ilk özellik kapağın rengi, kapakta yer alan resim ve yazılardır. Kitabın kapak tasarımında kullanılan resimler, kitapta işlenen konu, olay, ana düşünce ile ilgili çocuğu ipuçları vermeli, bunlarla ilgili çocukta ilgi, heyecan uyandırmalı, okuma sürecinde onun ön bilgilerini harekete geçirmelidir" (Karatay, 2011, s. 90). "Kapakta, kitabın içeriğini en iyi bir biçimde yansıtacak bir resimleme (illustration) ve ona uygun kapak yazıları gerekir. Kapakta, resmin dışında yazı olarak kitabın adı, yazarın adı ve yayınevini adı verilmelidir. Resimleyen adı da kapakta veya iç kapakta verilebilir" (Ciravoğlu, 2000, s. 188). Kitabın ön kapağında büyük puntolarla

kitabın adı, kitap adının sağ altında daha küçük puntolarla yazar Mahir Çipil'in ve kitabın sol altında, dikine bir yazıyla çizer Lütfü Er'in adı yer almaktadır. Ön kapaktaki deniz insanları ve canavar resimleri, kitapta çözülmeye çalışılan gizli masalla ilgili ipuçları vermektedir. Denizin üstünde yer alan tekne ise kitapta kahramanların yola çıktıkları Kuzey Yıldızı adlı teknedir. Kitabın arka kapağında daha sade bir tasarım tercih edilerek kitabın içeriğiyle ilgili bir resimlemeye ve ilgi uyandırıcı bir tanıtım yazısına yer verilmiştir. Sonuç olarak, kitap kapağındaki görselin konuyu yansıttığı ve içeriğe dair ipuçları verdiği, resimlemelerin uzman kişilerce yapıldığı görülmektedir. Tüm bunlara bakıldığında kapak tasarımının çocuk edebiyatına uygun olduğu söylenebilir.

Kâğıt Kalitesi

Çocuk kitaplarının malzemesinin çocuklara uygun özelliklere sahip olması gerekir. Oğuzkan (2001), çocuk kitaplarında kullanılan kağıdın mat, dayanıklı ve kaliteli olması gerektiğini belirtmiştir. *Kayıp Masalın Şifresi* kitabında mat ve kaliteli (2. hamur) kâğıt tercih edilmiştir. Kitabın içinde iki renk kâğıt kullanılmıştır. Sarı kâğıt, kitabın asıl bölümünü yansıtan bölümler için kullanılırken gri kâğıt, kitapta yer alan masalın olduğu bölümlerde kullanılmıştır. Görsel olarak metin içinde metin olarak değerlendirilebilecek masal bölümünün ayrı bir sayfa rengi ile verilmesi dikkati çekme ve metni ilgi çekici hâle getirme açısından önemli görülmektedir.

Sayfa Düzeni

Çocuk kitaplarında satır aralarında bırakılan boşlukların yetişkin bir birey için hazırlananlara oranla daha geniş olması beklenmektedir (Şirin, 1994). Bu beklentinin ardında metnin daha kolay okunması ve çocuğun satırı daha rahat takip edebilmesine imkân sağlama kaygısı bulunur. Kitapta metinler sayfanın ortasında, tek sütun şeklinde yer almaktadır. Metinler rahatça okunacak şekilde yerleştirilmiştir.

Harfler

Çocuk kitaplarında kullanılması gereken harflerin boyutları, çocukların yaşlarına göre değişiklik göstermektedir. "Metinde kullanılan harflerin boyu özellikle birinci ikinci ve üçüncü sınıf öğrencileri için 12 puntodan küçük olmamalıdır" (Oğuzkan, 2001, s. 364). *Kayıp Masalın Şifresi* kitabında harflerin boyutu 12 puntodur. 11-14 yaş grubu için rahatça okunabilecek bir boyutta olduğu söylenebilir.

Resimleme

Çocuk kitaplarında "resimleme" çok büyük bir öneme sahiptir. Gerek kapakta gerek kitap içinde yer verilen resimler, çocuğun ilgisini çekerek kitapla ilişkisine olumlu veya olumsuz etki edecek güçtedir. "Resimlemeler (illüstrasyonlar), haritalar, vb. görsel elemanların yerleşim düzeni, verilen bilginin kavranması bakımından etkisi, araştırmacılar tarafından incelenmiştir. Başarılı resimlemeler, öğrenmeyi çabuklaştırırken kötü resimler öğrenciyi, kitaptan uzaklaştıracaktır" (Koyuncu & Kaptan, 2018). Bu nedenle resimlemelerin alanında uzman kişilerce yapılması gerekmektedir. *Kayıp Masalın Şifresi* kitabında resimlemeler bu alanda uzman olan çizer (illustrator) Lütfü Er tarafından yapılmıştır. Çocuk kitaplarındaki resimlerin taşınması gereken birtakım özellikler de vardır: "Çocuk yayınlarında resimlerin sade, açık ve konuya uygun olmaları şartı aranır" (Oğuzkan, 2001, s.364). Resimlerin fazla abartılı olması ya da konuyla ilgisiz olması çocukların dikkatinin dağılmasına sebep olabilir. Kaya (2007)'ye göre, resimlerin kitaptaki işlevleri şunlardır;

- 1.Resimler çocuğun kitaptaki içeriği kavramasını,
- 2.Resimlerin özgün dili, kavranan içeriğin akılda kalmasını,
- 3.Resimlerin niteliği de çocuğun estetik beğeni düzeyinin gelişmesini sağlayacaktır (Kaya, 2007).

Bu açıklamalara göre resimlerin; içeriğin anlaşılmasına katkı sağlama, içeriğin görsel unsurlarla desteklenmesiyle birlikte kalıcılığın artmasını sağlama ve çocukların estetik unsurlarla etkileşime girmesini sağlama noktasında 3 işlevi vardır. Kayıp Masalın Şifresi kitabının her bölümü resimlerle başlamaktadır. Bölüm resimlerinden bazıları bir önceki bölümde betimlenen bir nesneyi, varlığı vb. görselleştirmekte bazıları ise o bölümde anlatılacaklara dair ipucu vermektedir. Böylece kitaptaki kahramanların, yerlerin, sembollerin vb. daha somut hale gelmesi sağlanmaktadır. Kitabın sonunda roman boyunca kahramanların gittiği noktaların görselleştirildiği bir harita yer almaktadır. Romanın başlangıç yeri olan Yenice ile diğer şehirlerin birbirlerine olan yakınlığı- uzaklığı bu harita ile net bir şekilde görülmektedir. Böylece çocuğun roman boyunca gidilen yerleri zihninde canlandırması ve içeriği kavraması kolaylaştırılmıştır.

3.2. “Kayıp Masalın Şifresi” adlı çocuk romanındaki iç yapı özelliklerine ilişkin bulgular ve yorum

Kitabın iç yapı özellikleri tema, konu, kahramanlar, mekân, kurgu ve ileti başlıkları çerçevesinde incelenmiştir. “Bir edebiyat eseri teması, konusu, kahramanları, planı, üslubu ve diliyle bütünlük ve kendine özgü bir kişilik kazanır. Biçimsel özellikler bakımından ne kadar başarılı olursa olsun içerik bakımından yetersiz veya başarısız eserlerin çocuklara yararlı olması beklenmez” (Oğuzkan, 2001, s.366). Genel edebiyatın bu ilkelerinin çocuk edebiyatı açısından da geçerli olduğu düşünüldüğünde içerik özelliklerine gösterilecek dikkatin bir metnin edebi özellik kazanmasındaki en önemli unsurlardan biri olacağı anlaşılacaktır.

Tema

Tema “yazarın eserinde sürekli olarak belirtmeye çalıştığı temel düşünce ve görüşlere, gösterdiği ana yönelimler” (Oğuzkan, 2001, s.366-367) olarak tanımlanmaktadır. Bu eserin teması macera tutkusu ve arkadaşlıktır. Kitabın teması 11-14 yaş grubunun ilgisini çekebilecek bir temaya sahiptir.

Konu

Beş çocuğun teknede buldukları eski bir kutu içinde çıkan bilmeceleri çözmek için atıldıkları yolculuklar bu eserin konusunu oluşturmaktadır. “Çocuk yayınlarında ele alınan konular genellikle eğlendirici ve dinlendirici nitelikte olması” (Oğuzkan, 2001, s. 368) beklenmektedir. “Kayıp Masalın Şifresi” kitabı kahramanlarının bilmeceler çözerek maceradan maceraya atılmasını ele aldığından eğlendirici bir nitelik taşımaktadır. Sever (2003, s.113), çocuk kitaplarında ele alınan konuların, çocukların bireysel ilgi ve gereksinimlerine yanıt vermesi gerektiğini; çocuklarda sevgi, dostluk ve barış gibi değerlerin gelişmesine katkı sağlaması gerektiğini belirtir. Kayıp Masalın Şifresi kitabının konusuna bakıldığında beş arkadaşın beraber atıldıkları bir yolculuk ve bu yolculukta karşılarına çıkan her engeli iş birliğiyle aşmaları söz konusudur. Bu bakımlardan kitabın konusunun çocuk edebiyatı ölçütlerine uygun olarak seçildiği görülmektedir.

Kahramanlar

Kitapta yer alan ana kahramanlar, yazları anneannesinin yanına Yenice'ye gelen Murat; iri kahverengi gözlü, tombul yanaklı, zeki ve araştırmacı Pelin; Kaptan Teyzenin torunu Victoria; miçoların en küçüğü Salihcan; futbol hayranı Şiraz; uzun yıllar yol kaptanlığı yapmış olan Kaptan Teyze ve onun yardımcısı Emrah Abi'dir. Kitabın yan kahramanları; Çilingir, Mualla Hanım, Nelly Hanım, Kara Bahri, Mustafa Salah'tır. Kitabın içerisinde yer alan masaldaki kahramanlar Orhan, Alesa, Darya, Prenses Kalisa, Alçına, Bazil ve Deryabani'dir.

Çocuk kitapları, çocuklara kahramanlarla özdeşim kurup yeni yaşantılar edinebileceği bir ortam sunmaktadır. Bu nedenle kahramanların taşıdıkları özellikler önem taşımaktadır. "Çocukların eğlenme, keşfetme ve devinme gerçeğiyle uzlaşan, bu gerçeğe uygun karakterlerle çocuğun karşısına çıkan kitapların, çocuklar üzerinde kalıcı izler bırakarak yeni okuma eylemlerine kaynaklık ettiği bilinmektedir" (Sever, 2003, s. 65). *Kayıp Masalın Şifresi* kitabının ana karakterlerinin peşine düştükleri kayıp masalı; bilmece çözerek, maceradan maceraya atlayarak, keşfederek ve iş birliğiyle tamamlamaya çalışması bu bakımından önemlidir. Oğuzkan (2001, s.369), çocukların kendi yaşlarında olan kahramanları dinlemeyi ve okumayı daha çok sevdiğini belirtmiştir. Bu kitapta da ana kahramanların çoğunun çocuk olmasının çocuk kitapları bakımından olumlu bir durum olduğu söylenebilir.

Mekan

Kitaptaki kahramanların bir araya geldiği ana mekan olan Yenice; sakin, huzurlu ve küçük bir sahil kasabasıdır. Yazları gündüz hava sıcak olduğu için genellikle boş, akşamları ise hareketli olur. Masal bölümünün geçtiği ana mekan, deniz insanların yaşadığı, devasa deniz kabukları şeklindeki binalardan oluşan büyük bir denizaltı şehri olan Tembula'dır. Gerçek ve hayal dünyasından seçilen iki mekân romanın hem gerçekçi hem de kurgusal atmosferinin oluşturulmasında önemli bir rol üstlenmektedir.

Kurgu

Bir gün beş arkadaş eski bir kutu bulurlar ve içinden Yunanca harflerin olduğu ciltli bir defter çıkar. Defterin kapağında "Kayıp Masalın Şifresi" yazmaktadır. Defterin,1700'lü yıllarda yaşayan Karamanlı yaşlı bir tüccar olan Petrus'un olduğu anlaşılır. Petrus ileriki zamanlarda çözülmek üzere bir oyun-bilmece hazırlamıştır. Petrus, ninesinin ona anlattığı bir masalı 4 parçaya bölmüştür ve her bir parçayı denize kıyısı olan bir şehre saklamıştır. Çocuklar ilk şehir pusulasının Rodos'u işaret ettiğini bulurlar. Rodos'ta bir kütüphanede Petrus'un masalının ilk bölümünü bulurlar.

Bahkçı Orhan bir gün açık denize doğru gitmiş ve deniz kızı ile karşılaşmış. İlk gördüğü anda bu deniz kızına âşık olmuş. Birgün denizde büyücü bir kadınla karşılaşmış ve ondan aldığı iksiri içerek denizinsanına dönmüş. Deniz altında Alesa isimli bir deniz kızıyla tanışmış. Alesa ve babası Darya, Orhan'a denizaltı dünyasını tanıması için yardım etmişler. Orhan bir gün âşık olduğu deniz kızını görmüş. Aşık olduğu kız, Tembula Padişahı Zenda'nın kızı Prenses Kalisa imiş.

Çocuklar, Petrus'un bıraktığı ikinci şehir pusulasını çözerler ve yeni hedef Mısır olur. Kaş Limanı'nda Şiraz, Salihcan ve Kara Bahri de onlara katılır. Yolculuk tekrar başlar, çocuklar bilmeceyi çözmeye çalışırlar. Şifreli harflerden bir isim çıkar. Şifredeki isim, Petrus'un torununun çocuğu Mustafa Salah'tır. Mısır'da Mustafa Salah'ın evine giderler. Salah'ın torunu ailede herkesin ezberlediği masalın ikinci bölümünü, anlatmaya koyulur.

Orhan, Prensesin gönlünü kazanmak istiyormuş. Bazil isimli dev bir canavarın kılıcını almaya karar vermiş. Bu kılıcı alan yenilmez bir savaşçı olurmuş. Orhan Kuzey Gözü ile yola çıkmış

sonunda Bazil'le karşılaşmış. Bazil'e her şeyi dürüstçe anlatmış. Bazil kaybettiği altın topunu getirmesi karşılığında kılıcını vereceğini söylemiş. Orhan topu alan Kaplum Dede'nin yerine gitmiş ona bilemeyeceği bir soru sormuş ve topu almış. Böylece Bazil'in kılıcı ile topu değiştirmiş ve tekrar Tembula'nın yolunu tutmuş.

Çocuklar masalın ikinci kısmını dinledikten sonra Kuzey Yıldızı'na geçerler ve üçüncü şehir pusulasını çözmeye koyulurlar. Şehir pusulasında İtalya çıkar. Katanya'ya vardıklarında çeşmeye giderler burada ipucu ararlar ancak bulamazlar. Şiraz, kayıp yere düşer ve bir yazı görür. Yazı onları Katanya Üniversitesi Kütüphane Arşivine yönlendirir. Burada masalın 3. kısmını bulurlar.

Orhan, Bazil'in kılıcı ile Tembula'ya dönmüş ve şehrin en büyük savaşçısı olarak Kalisa'nın karşısına çıkmış. Ancak Kalisa, Orhan'dan şehrin en zengini olmasını istemiş. Orhan, yollarına musallat olup her şeylerini aldıktan sonra onları yiyen Deryabani adlı çok zengin canavarı bulmaya karar vermiş. Deryabani'nin mağarasına gitmiş ve Deryabani'nin hazinesini Tembula'ya taşımış böylece şehrin en zengini olmuş.

Çocuklar masalın son parçasını bulmak için şehir pusulasını çözmeye çalışırlar ve son şehrin İstanbul olduğunu bulurlar. Son bilmecenin de Ayasofya'nın kendisini işaret ettiğini çözerler. Petrus son parçayı, Ayasofya'da bir sütunun altında saklamıştır. Kutuyu Emrah Abi alır ve tekneye dönerler.

Orhan, Tembula'nın en büyük savaşçısı ve en zengini olmuş ancak Kalisa'nın son bir isteği daha varmış: Cüce Kral'ın sakladığı mutluluk. Böylece Orhan ve Alesa yola koyulmuşlar. Uzun arama sonucu mutluluğun saklı olduğu taşı bulmuşlar. Taşı kaldırdıklarında orada sadece eski bir ayna görmüşler ikisi birlikte aynaya bakmış. Pusu aynada birbirlerini görünce Cüce Kral ve Mavi Prenses'in mutluluklarının sırrını da çözmüşler. O an birbirlerine aşık olduklarını fark etmişler. Tembula'ya dönmüşler ve sade bir düğünle evlenmişler. Bir ömür boyu mutlulukla yaşamışlar.

Masalın sonunda Petrus'un okuruna bıraktığı bir mektup yer almaktadır ve Petrus, bu mektupta son bir macera bıraktığından söz etmiştir. Masalın sonu öğrenildikten sonra son macera için Mağlova Kemer'ine doğru yola çıkarlar. Bir taş blok açılır. Bir çuval ve çuvalın içinden de bir demir kutu çıkar. Kara Bahri kutuyu çalmak için bıçağını kaldırır. Yaşanan olaylardan sonra Emrah Abi ve çocuklar Kara Bahri'yi alt ederler ve onu polise teslim ederler. Hep beraber Yenice'ye dönerler. Akşamında çocukların şerefine büyük bir ziyafet verilir ve çocukların bu macerası kutlanır. Çocuklar, Kaptan Teyze, Emrah Abi ve Nelly Teyze sabahın ilk ışıklarıyla uyanıp Kuzey Yıldızı'na kutuyu açmak için giderler. İçinden eskimiş bir kâğıt çıkar. Bu kâğıtta Petrus'un macera avcısına teşekkürü ve vedası yer almaktadır. Ayrıca mektupta kutunun içindeki bölmenin içinde bir hediye bıraktığını söylemektedir. Emrah Abi bölmeyi açar, içinden bir el aynası çıkar. Murat aynayı alır diğer çocuklar da yanına gelir. Böylece 5 çocuğun yüzü aynada görülür ve çocuklar tıpkı masaldaki gibi gerçek hazinenin ne olduğunu farkına varır. Çocukların bilmediği şey ise el aynasının çerçevesinin som altından olduğudur.

İletiler

Çocuklar için yapılan edebiyatın öğreticilik boyutu tartışılan bir konu olmuştur. Sever (2003), çocuk edebiyatının amacının öğretmek değil çocuklara duyarlılık kazandırmak ve onların düşünce evrenini genişletmek olduğunu belirtir. Yazınsal metinlerde bilgi çocuğa doğrudan verilmemeli örtük iletiler halinde çocuğa sunulmalıdır. Bu iletileri anlama, anlamlandırma sorumluluğu da çocuğa bırakılmalıdır. Çocuklar için yazılan metinlerde iletinin örtük olması ve çocuk tarafından anlamlandırılması beklenmektedir. Kayıp Masalın Şifresi adlı kitapta diyaloglar arasında veya olaylar yaşanırken çocuğa aktarılan bazı iletiler tespit edilmiştir.

Kadınlar her şeyi başarabilir. (s.20)

Bize ait olmayan bir şeyi izinsiz açamayız. (s.27)

Tarihi değeri olan bir eşyaya zarar vermeyelim. (s.30)

İhtiyacı olanlara yardım etmeliyiz. (s.83)

Kitapta, yazarın kahramanlar aracılığıyla ilettiği bu mesajlar kitapta yer yer tekrar edilmiştir. Özellikle tarihi yerlere ve eşyalara duyarlı davranma çağrısı sık dile getirilen iletilerdendir.

3.“3.3. Kayıp Masalın Şifresi” adlı çocuk romanındaki dil ve anlatım özelliklerine ilişkin bulgular ve yorum

Çocuk kitaplarının çocuğa göre olmasını belirleyen en önemli değişken dil ve anlatımdır (Sever, 2003). Çalışma kapsamında Kayıp Masalın Şifresi adlı çocuk romanı içerdiği atasözleri, deyimler, ikilemeler, benzetmeler, pekiştirmeler, bilinmeyen sözcük kullanımı, argo sözcük kullanımı, anlatım bozukluğu, yazım yanlışları metaforlar ve bilmeceler bakımından incelenmiştir. Bulgular aşağıda tablo halinde verilmiştir.

Dil ve Anlatım İncelemesi	F	Toplam
Atasözü	2	2
Deyim	254	395
İkileme	136	212
Benzetme	19	19
Pekiştirme	18	52
Bilinmeyen sözcük kullanımı	14	14
Argo sözcük kullanımı	-	-
Anlatım bozukluğu	1	1
Yazım yanlışları	7	7
Metaforlar	21	21
Bilmeceler	11	11

Tablo 1 Kayıp Masalın Şifresi Kitabının Dil ve Anlatım İncelemesi

Atasözü

Kitapta toplamda 2 adet atasözü kullanılmıştır. Bunlar: “Derdini söylemeyen dermanını bulamaz” ve “Kuş uçmaz kervan geçmez” atasözleridir. Aşağıda bu atasözlerinin kitaptaki kullanımına yer verilmiştir:

“Yaklaşın çocuklar. ‘Derdini söylemeyen derman bulamaz’ der karada yaşayanlar. Siz de anlatın bakalım derdiniz neymiş.” s.123

Kuş uçmaz kervan geçmez bu yerde tabii ki Deryabanı’dan başka kimse yaşamazmış. Korkunç dev, Orhan’ın mağarasına kadar girmiş olmasına şaşmış. s.168

“Atasözleri, örtülü anlam özelliği göstermelerine rağmen bir duygu ve düşünceyi somutlaştırma özelliğine sahip dil malzemeleridir. Duygu ve düşünceyi somutlaştırma işlevi, atasözlerini ana dili öğretiminde doğal bir anlama ve anlatma aracı hâline getirir” (Onan & Tiryaki, 2012). Çocuk kitaplarında atasözlerine yer verilmesi hem çocuğun bir duygu veya düşünceyi daha somut bir şekilde algılamasını hem de ana dilinin güzelliğini keşfetmesini sağlayabilmektedir.

Deyim

Kitapta, toplamda 395 deyim kullanılmıştır. Bu deyimlerin 254'ü birbirinden farklıdır. En çok kullanılan deyim, 17 kez kullanılan “fark etmek” deyimidir. Bu deyimlerden bazılarının kitaptaki kullanımını aşağıdaki gibidir.

Çocuklar tıpkı ilk bilmecede olduğu gibi düşüncele daldılar, akıllarına geleni heyecanla birbirlerine anlattılar. s.91

Saatte ortalama dokuz mil hızla yol alırsak bir günden biraz fazla seyrimiz olacak. s.55

“Türkçenin ifade zenginliğini ortaya koyan deyimler, örtülü anlam özellikleri de göz önüne alındığında, Türkçenin ana dili olarak öğretimi sürecinde yararlanılması gereken unsurlardan biri olarak kabul edilmelidir” (Onan & Tiryaki, 2012, s. 231). Bir milletin değerlerini yansıtan deyimler az sözle daha çok şeyin anlatılmasını sağladığı gibi cümlede dikkat çekici bir işlevi de vardır. Kayıp Masalın Şifresi kitabında çok sayıda deyime yer verilmiş olması hem ana dili öğretimi açısından hem de kitabın dilinin çekiciliğini artırma açısından olumlu bir katkı sağladığı söylenebilir.

İkileme

Kitapta 212 ikileme kullanılmıştır. Bu ikilemelerin 76'sı tekrarlı olarak kullanılmıştır. En çok tekrar eden ikileme “iyiden iyiye” ikilemesidir. Kitapta yer alan bazı ikilemelere aşağıda yer verilmiştir.

Ufak tefek olduğuna aldanma, atletik bir çocuktur. (s.21)

Pişkin pişkin gülererek, “Tabii, tabi Kaptan, siz nasıl emrederseniz. Hemen kaldırıyorum bıçağımı kutu da sizde kalsın.” (s.212)

Benzetme

Kitapta toplamda 15 benzetme tespit edilmiştir. Bu benzetmelerin bazıları aşağıda verilmiştir.

Petrus'un bilmecesini çözme isteği kurt gibi içlerini kemiriyordu (s.44)

Göğsü demirci körüğü gibi hararetle inip kalkıyormuş. (s. 71)

Benzetmeler anlamı güçlendirir veya anlaşılması zor bir şeyin daha kolay anlaşılmasını sağlar. “Benzetmelerin yaygın amacı somutlaştırmadır. Nesneyi, durum ya da eylemin özelliklerini en iyi şekilde anlatacak tipik özelliklere sahip bir başka nesne, ya da eylemle eşleştirmektir. Benzetileni, onu somut ulaştıracak en tipik benzeyenler ifade etmektir (Onan, 2020, s.132). Çocuk kitaplarında benzetmelere başvurulması, soyut kavramların daha kolay anlaşılabilir olmasını sağlaması bakımından önemlidir.

Pekiştirme

Tablo 1’de görüldüğü gibi kitapta toplamda 52 pekiştirme kullanılmış olmak üzere bu pekiştirmelerin 18’i birbirinden farklıdır. En çok tekrar eden pekiştirme kitapta 10 defa kullanılan “upuzun” pekiştirmesidir. Kitapta yer alan bazı pekiştirmeler aşağıda verilmiştir.

Murat, Emrah Abi'ye bakınca uzun boylu, kömür gibi simsiyah saçları olan güçlü bir adam gördü. (s.23)

"Anlamsız, upuzun bir kelimeye benziyor," dedi Şiraz. (s.107)

Anlamı bilinmeyen sözcük

Kitapta hitap edilen yaş grubunun anlamını bilmeyeceği düşünülen 14 sözcük kullanılmıştır. Bu sözcüklerden bazılarının aşağıda yer verilmiştir.

Emrah'ın yanına gelen Kara Bahri, "Serdümenlik sana kaldı demek," dedi. (s.150)

Şiraz sözünü kesti: "Şey... Bir tek ben mi bilmiyorum bu 'nef' ne demek? (s.183)

Argo sözcük kullanımı

Argo sözcük kullanımına rastlanmamıştır.

Anlatım bozukluğu

İncelenen kitapta 1 adet anlatım bozukluğu tespit edilmiştir. Anlatım bozukluğuna aşağıda yer verilmiştir:

Çocuklar tekneye döner dönmez hemen Petrus'un defterindeki üçüncü şehir pusulasını okumak istediler. (s. 142) (Anlamca Birbirini Kapsayan (İçeren) Sözcüklerin Bir Arada Kullanılması.)

Yazım yanlışları

Kitapta 7 adet yazım yanlışlığı tespit edilmiştir. Yazımı en çok karıştırılan sözcük *deniz kızı* sözcüğüdür. Kitapta birçok yerde geçen bu sözcüğün doğru yazımı TDK'ye göre *deniz kızı* şeklindedir. Türk Dil Kurumunun internet ortamında yayınlanan Güncel Türkçe Sözlük'te iki sözcüğün anlamları şu şekildedir:

Deniz kızı: Solunumunu hem akciğer hem de solungaçlarıyla yapan, arka üyeleri olmayan, otçul amfibyumlar sınıfından bir hayvan (TDK, 2023).

Deniz kızı: Denize yakın kayalıklar üzerinde şarkı söyleyen, başı ve göğsü kadın biçiminde, belden aşağısı balık kuyruklu olduğu varsayılan doğüstü yaratık (TDK, 2023).

Metafor

Kitapta toplamda 21 adet metafor tespit edilmiştir. Kitapta yer verilen metaforlardan bazılarının aşağıda yer verilmiştir.

Babasının güven veren sesi Orhan'ın kalbini aydınlatmış. (s.71)

Böylece çocukların yine saatler sürecektir düşünce maratonu başlamış oldu. (s.144)

Taş hafifçe yerinden oynayınca gözlerinde vahşi bir parıltı belirdi. (s.186)

Metaforlar, çocuğun düş gücünü geliştirdiği gibi, ana dilinin esnekliğini ve yaratıcılığını çocuğa göstermesi bakımından önemlidir. “İlköğretim ikinci kademe öğrencileri yaş grubu olarak bilişsel gelişim süreci içerisinde soyut işlemler dönemine geçmişlerdir. Bu süreç içerisinde, öğrencilerin soyut düşünme becerilerini geliştirecek çok çeşitli araçlar mevcuttur. Metin içerisinde kullanılan uzak bağdaştırmalar, metin aracılığıyla öğrencilerin soyut düşünme becerilerini geliştirmede önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır” (Onan & Tiryaki, 2012, s. 228).

Bilmece

İncelenen kitapta toplamda 11 bilmece tespit edilmiştir. Kitap, her şehir için verilen bilmecenin çözümleri üzerine kurgulandığından bilmece sayısının fazla olması beklenen bir durum olmuştur. Kitapta yer verilen bilmecelerden bazıları aşağıdaki gibidir.

Şehir pusulası 2

Çevriliyim denizle, Yarışırım gökle...

Beyaz bir elbise içinde, ışık saçarım denizde...

Gözümün nuru, gece gündüzün uğuru...

Bakışlarım denizi yarar, meraklı gözler beni arar...

Depremlerle titredi bedenim, söndü gitti bütün güzelliğim.

Kalanlar benden geriye, oldu ev kölemenlere... (Cevap: İskenderiye Feneri)

Şehir Pusulası 4

Bin yıldır milyonlarca insana hizmet ettim doya doya...

İnsanlar huzur huzur buldu bağrımında, Krallar bile eğildi karşımda,

İlahi bilgelik kanımda...

Elbisem değişse de ben nefes aldım hep aynı bedende...

Devasa bir miğferim var kafamda

4 farklı mızrağım var kollarımda

Eğer olmasaydı Sinan akıbetin 2 kardeşiminkinden beter olurdu inan! (Cevap: Ayasafoya Camii)

Kitapta bilmecelere yer verilmesi hatta kurgunun bilmecelerin çözümleri üzerinden ilerlemesi kitap okurken çocuğa bilmece üzerinde düşünme fırsatı vererek okuyucunun pasif durumdan aktif duruma geçmesini sağlar. Böylece çocuk kitabı okurken sıkılmaz cevabı da merak eder ve okuma eylemi eğlenceli hale gelir. “Hikâye kitaplarının söz varlığı unsurlarından bilmeceler ile zenginleştirilmesi, çocukların çok yönlü gelişimine olumlu katkılar sağlamaktadır” (Uz&Özcan, 2020, s.210). Kitabın ana öğelerinden biri olan bilmecelerin, merak duygusunu tetikleme unsuru olarak kullanıldığını söylemek mümkündür.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışmada, Kayıp Masalın Şifresi kitabı; iç yapı özellikleri, dış yapı özellikleri ve dil ve anlatım bakımından incelenmiş ve elde edilen bulgular sunulmuştur. Dış yapı özellikleri belirlenirken kitabın boyutu, kapak tasarımı, kâğıt kalitesi, harfleri, sayfa düzeni ve resimlemeleri incelenmiştir. Kitabın kapak tasarımı ve resimlemeleri uzman kişilerce yapılmıştır. Kitap içinde yer alan resimlemeler, kitaptaki olaylarla ilgili ipuçları vermiş ve olayların somutlaştırılmasına yardımcı olmuştur. Kitabın boyutu, kâğıt kalitesi ve sayfa düzeni de hitap ettiği 11-14 yaş grubuna uygun olarak belirlenmiştir. Kitabın iç yapı özelliklerini ortaya koymak amacıyla kitaptaki konu, tema, kurgu, mekan ve kahramanlar

incelenmiştir. Kitapta ele alınan kahramanlar, çocukların özdeşim yapabilecekleri kendi yaşlıları olması bakımından önemlidir. Kitap konu ve tema bakımından hitap ettiği yaş grubunun “macera” arayışına uygundur. Kitapta heyecan ve merak unsurlarının çokça yer alması kitaba sürükleyicilik kazandırmıştır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, kitapta gerçekleşen bir olay içerisinde ayrı bir masalın olmasıdır. Bu teknik, çocukların aklını karıştırabileceğinden çocuk kitaplarında çok tercih edilen bir teknik değildir. *Kayıp Masalın Şifresi* kitabında “masal” olan bölümlerde ayrı bir sayfa rengi tercih edilerek olası bir karışıklığın giderilmeye çalışıldığı söylenebilir.

Çalışma çerçevesinde kitabın dil ve anlatım özelliklerini belirlemek amacıyla kitapta yer alan atasözleri, deyimler, pekiştirmeler, ikilemeler, argo sözcük kullanımı, bilinmeyen sözcük kullanımı, yazım yanlışları, anlatım bozuklukları, metaforlar, benzetmeler ve bilmeceler incelenmiştir. Kitapta toplamda 2 adet atasözü kullanıldığı tespit edilmiştir. Kuru & Ünlü Kuru (2020), İncila Çalışkan'ın *Babamın Kitap Sandığı* adlı çocuk kitabını inceledikleri çalışmalarında söz konusu kitapta atasözüne rastlamadıklarını belirtmişlerdir. Uysal (2021) ise Keloğlan Masallarında kalıplaşmış söz varlığını incelediği çalışmasında kitapta 3 farklı atasözü olduğunu tespit etmiştir. Uz & Özcan (2020), çalışmalarında Behiç Ak'ın 10 hikaye kitabını incelemişlerdir ve 10 kitabın 7'sinin atasözü içermediğini tespit etmişlerdir. Özbaşı (2020) da yaptığı çalışmada deyimlerin atasözlerine göre daha fazla kullanıldığını belirtmiştir. Atasözlerinin doğrudan ders verici nitelikte olması, çocuk kitaplarında daha az kullanılmasına sebep olabilmektedir.

Kayıp Masalın Şifresi kitabında 254 farklı deyim tespit edilmiştir. Bu deyimler toplamda 395 defa kullanılmıştır. Kuru & Ünlü Kuru (2020), çalışmalarında 79 adet deyim tespit etmişlerdir. Uysal (2021)'in çalışmasında 250 farklı deyim tespit edilmiştir. Özbaşı (2020), Zeynep Cemali'nin 4 romanını incelediği çalışmasında toplamda 492 deyim tespit etmiştir. Uz & Özcan (2020) çalışmalarında 10 hikaye kitabında toplam 423 deyim tespit etmişlerdir. Bu araştırma sonuçlarına bakıldığında *Kayıp Masalın Şifresi* kitabının kullanılan deyimler açısından varsıl olduğu sonucuna varılabilir.

Kayıp Masalın Şifresi kitabında 136 ikileme tespit edilmiştir. Bu ikilemeler toplamda 212 defa kullanılmıştır. Uz & Özcan (2020), 10 hikaye kitabında toplam 242 farklı ikileme kullanıldığını tespit etmişlerdir. Uysal (2021)'in çalışmasında 254 farklı ikileme tespit edilmiştir. Kuru & Ünlü Kuru (2020)'de inceledikleri çocuk kitabında (9+ yaş) 56 adet ikileme tespit etmişlerdir. Kuru & Ünlü Kuru (2022)'de inceledikleri çocuk kitabında (7-12 yaş) ise toplam 16 farklı ikilemenin kullanıldığını belirtmişlerdir. Bütün bu sonuçlara bakıldığında kullanılan ikileme sayılarının hitap edilen kitlenin yaşına göre değişiklik gösterebildiği ortadadır. *Kayıp Masalın Şifresi* kitabında ikilemelerin sayısının hedef kitleye uygun olduğu sonucuna varılabilir.

Kitapta toplamda 19 benzetme tespit edilmiştir. Benzetmelerin somutlaştırma, birden fazla kavram- öge arasında ilişki kurma özellikleri göz önüne alındığında benzetme kullanımının öğrencilerin zihinsel aktivitelerinde artış sağlayacağı düşünülmektedir.

Kayıp Masalın Şifresi kitabında 18 pekiştirmeye yer verilmiştir. Bu pekiştirmeler toplamda 52 kere kullanılmıştır. Aydın vd. (2021), 15 çocuk kitabını inceledikleri çalışmada, 181 pekiştirme sözcük tespit etmişlerdir. Özbaşı (2016), yaptığı çalışmada incelediği 8 kitapta toplam 55 pekiştirme sözcük tespit etmiştir. Bu araştırmaların oranına bakıldığında *Kayıp Masalın Şifresi* kitabının içerdiği pekiştirme sözcükler bakımından yeterli olduğu söylenebilir.

Kitapta, hedef kitlenin anlamını bilmekte zorlanabileceği düşünölen 14 sözcük tespit edilmiştir. Bu sayının kitabın okunabilirliğini zorlaştıracak bir düzeyde olmadığı ortadadır. Kitapta argo sözcüğe rastlanmamıştır ve bir adet anlatım bozukluğu tespit edilmiştir. Çocukların doğru yanlış farketmeksizin başkalarına özenbildiği bu yaşlar için yazılan kitaplarda argo sözcüklere yer verilmemesi doğru bir yaklaşımdır. Kitabın genelinde, anlatım bozukluğu yapılmaması özenli bir dil kullanımının olduğunu göstermektedir.

Kitapta biri bilinçli bir tercih olduğu düşünölmekle birlikte toplamda yedi adet yazım yanlış tespit edilmiştir. Çocuk kitapları,büyük oranda çocukların ana dili bilincini ve dil zevkini oluşturan yapıtlar olduğundan bu konuda yetişkin edebiyatında gösterilenden daha fazla duyarlılık gösterilmesi gerekmektedir.

Toplamda 21 metafor kullanımına rastlanmıştır. Metaforların soyut düşünme becerisine ve yaratıcılığa katkısı göz önüne alındığında metafor kullanımının öğrencilere birçok fayda sağlayacağı düşünölmektedir.

Eserde on bir bilmecenin olduğu tespit edilmiştir. Uz ve Özcan (2020), çalışmalarında 10 hikaye kitabını incelemiş ve bu kitaplarda bilmeceye rastlanmadığı tespit edilmiştir. Çocuk kitaplarının incelenmesi üzerine yapılan çalışmalarda bilmecelerin göz ardı edildiği görölmüştür. Bunun sebebi çocuk kitaplarında bilmecelere çok az yer verilmesi olabilir. Bu açıdan bakıldığında Kayıp Masalın Şifresi kitabının çocukların merakını canlı tutan bilmecelere çokça yer verdiği görölmektedir.

Kayıp Masalın Şifresi kitabının dış yapı, iç yapı ve dil ve anlatım yönünden incelenmesi sonucunda kitabın dış yapı unsurlarının çocuk edebiyatında bulunması gereken ögeler noktasında bir eksikliğinin olmadığı söylenebilir. İç yapı unsurları incelendiğinde kitapta iç içe iki ayrı olay olmasına rağmen olayların birbirine karışmadığı ve çocuk edebiyatı ilkelerine uygun olduğu söylenebilir. Dil ve anlatım incelemesinde benzer araştırmalara paralel olarak deyimlere ve ikilemelere çokça yer verildiği atasözlerine ise daha az oranda yer verildiği saptanmıştır. Kitapta metaforlara ve benzetmelere yer verilmesi çocukların soyut işlem becerilerini ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirici niteliktedir. Bilmece kullanımının merak duygusunu arttırarak sürükleyiciliği sağladığı söylenebilir. Yazım yanlışları ve anlatım bozukluğunun az olması dile özen verildiğini göstermektedir. Sonuç olarak kitabın dil ve anlatım yönünden kusurlarının az olması, ana dilinin zenginlikleri olan, deyimler, ikilemeler, pekiştirmeler, benzetmeler, metaforlar ve bilmeceler bakımından varıl olması Kayıp Masalın Şifresi kitabını, dil ve anlatım yönünden çocuk edebiyatı ilkelerine uygun hale getirmektedir.

Bütün bu değerlendirmeler ışığında incelenen çocuk kitabının 11-14 yaş grubu çocuklar için önerilebileceği ve Türkçe derslerinde özellikle ikileme ve deyimlerin öğretiminde kullanılabileceği düşünölmüştür. Çocuk kitaplarını inceleyen benzer çalışmaların artması okuma kütürünün oluşturulmasında zemin hazırlayacaktır.

Kaynakça

Aydın, İ., Öksüz, A., & Çelebi, A. (2021). *Çocuk Kitaplarında Yansıma, İkileme ve Pekiştirme Sözcük Görünümleri*. Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi, 5(3).(2023, 06 16). 06 16, 2023 tarihinde www.unicef.org: <https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme> adresinden alındı

Aydın, N. (2018). *Nitel Araştırma Yöntemleri: Etnoloji*. Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi, 2(2), s. 60-71.

Ciravoglu, Ö. (2000). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Esin Yayınları.

- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative Inquiry Research Desing Chosing Among Five Approaches* (2. b.). Sage Puplications.
- Çipil, M. (2022). *Kayıp Masalın Şifresi*. Redhouse Kız Yayınları.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N., & Hyun, H. (2012). *Desing and Evaluate Research In Education*. New York: McGraw-Hill.
- Güven, M. (2022, Haziran Çarşamba). Çocuk Edebiyatı Kitaplarında Kullanılan Dil ve Üslup. Ekim 26, 2023 tarihinde <https://www.tyb.org.tr/doc-dr-meric-guven-cocuk-edebiyati-kitaplarinda-kullanilan-dil-ve-uslup-55803h.htm> adresinden alındı
- Kaminski, W. (2009). *Çocuk ve Gençlik Edebiyatına Giriş*. (Y. Baş, Çev.) Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karatay, H. (2011). *Çocuk Kitabında Bulunması Gereken Özellikler*. T. Şimşek (Dü.) içinde, Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı (s. 77-125). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Kaya, İ. (2007). *Çocuk Kitabı Resimlerinde Estetik Boyut*. 2. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (s. 421-424). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- Koyuncu, S. S., & Kaptan, A. (2018). *Çocuk Edebiyatında Görsel Anlatım ve Tasarım Sorunları*. Hece Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı 2. Baskı, 9(104- 105).
- Kuru, H., & Ünlü Kuru, B. (2020, Aralık). *İncila Çalışkan'ın "Babamın Kitap Sandığı" Adlı Çocuk Kitabında Değerler ve Dil Zenginliği*. Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 5(2), s. 103-117.
- Oğuzkan, A. F. (2001). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Onan, B. (2020). *Kuramdan Uygulamaya Anlam Bilimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Onan, B., & Tiryaki, E. (2012). *Türkçede Örtülü Anlam oluşturan Unsurlar ve Anadili Öğretimindeki İşlevleri*. 9(19), 223-240. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.
- Özbaşı, S. (2016). Zeynep Cemali'nin Çocuk Edebiyatı Yapıtlarının Sözvarlığı Öğeleri Açısından incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü .
- Özbaşı, S. (2020). *Zeynep Cemali'nin Romanlarındaki Atasözleri ve Deyimlerin İncelenmesi*. Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi, 4(1), s. 1-14.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve Edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Sever, S. (2006). Çocuk Edebiyatı Öğretimi Nasıl Olmalıdır? 2. Ulusal Çpcuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, Gelişmeler, Sorunlar, Çözüm Önerileri , (s. 41-56).
- Sınar, A. (2006). *Türkiye'de Çocuk Edebiyatı Çalışmaları*. Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, 4(7), s. 175-225.
- Şen, Ü. S. (2010). *Sanat Eğitiminde Bilimsel Araştırma Yöntemlerinin Kullanılması*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, s. 340-360.
- Şimşek, T. (2014). *Çocuk Edebiyatının Tarihine Önsöz*. Türk Dili Dergisi.
- Şirin, M. R. (1994). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı.
- TBMM. (2023, 06 16). <https://www5.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5237.html> adresinden alındı
- TDK. (2023, 06 16). <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- Uysal, A. (2021). *Çocuk Kitaplarında Kalıplaşmış Söz Varlığı Üzerine Bir İnceleme: Keloğlan Masalları*. Çocuk, Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi-ÇEDED.

Uz, M., & Özcan, M. F. (2020, 03). *Behiç Ak'ın "Gülümseten Öyküler" Dizisindeki Hikaye Kitaplarının Kalıplaşmış Söz Varlığı Açısından İncelenmesi*. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(47), s. 187-214.

EK 1: Kayıp Masalın Şifresi kitabının dil ve anlatım yönünden incelenmesi

Atasözleri

Derdini söylemeyen dermanını bulamaz.

Kuş uçmaz kervan geçmez.

Deyimler

(Bir şey olmaya) yüz tutmak (2)	Emanet etmek	İçi gitmek	Sayıp dökmek
(Bir şeyden) geri kalmamak	Esir almak	İçi içine sığmamak	Sıcak bakmak
Ağzı kulaklarında	Eşi benzeri olmamak	İçi rahat etmek (2)	Sitem etmek
Ağzına sağlık	El sıkışmak	İçinden geçirmek	Soluğu (bir yerde) almak
Ağzının suları akmak	Elde etmek	İçinden gelmek	Son vermek
Aklı almamak (2)	Ele geçirmek	İçini kemirmek	Sonuç çıkarmak
Aklı başında olmak (2)	Elinden almak	İşe koyulmak	Sonuç vermek
Aklı yatmak	Fark etmek (17)	İşin içinde iş var	Söz dinlemek
Aklına düşmek (3)	Farkına varmak	İşin içinden çıkmak	Söz vermek (2)
Aklına gelmek	Faydası dokunmak	İzi silinmek	Söze atılmak (3)
Aklına gelmek (12)	Feryat etmek	İzin koparmak	Sözünü kesmek
Aklından çıkmak	Fırsat bu fırsat	Kaçacak delik aramak	Sözünü tutmak (2)
Aklını başından almak	Fırsat bulmak	Kafa patlatmak	Sus pus olmak
Aklını çelmek	Fırsat vermek (2)	Kafa tutmak	Şansı yaver gitmek (2)
Aklını kaçırmak	Fırtına patlamak (2)	Kafası/aklı karışmak (7)	Şaşırp kalmak
Aklının ucuna gelmek	Gel zaman git zaman	Kafasına koymak	Tarihe karışmak
Aldırış etmemek	Göçüp gitmek	Kahkaha basmak	Tası tarağı toplamak
Alt etmek	Gönlü razı gelmemek	Kalbini kaptırmak (2)	Tepeden tırnağa süzmek (2)
Altından girip üstünden çıkmak	Gönlünü çelmek	Kalbini kazanmak	Tepesinin taşı atmak
Anlam vermek	Gönlünü fethetmek	Kan ter içinde kalmak	Tepki vermek
Araya girmek (7)	Göz atmak	Kan ter içinde kalmak (2)	Teselli etmek (2)
Ayak basmak	Göz atmak (5)	Kapı dışarı etmek	Tıka basa doldurmak (2)
Baş etmek (2)	Göz göze gelmek (2)	Kara kara düşünmek	Tir tir titremek
Başına....gelmek	Göz kamaştırmak	Karar kılmak	Tüy gibi
Başını döndürmek	Göz kırpmak	Karar vermek	Uçup gitmek (3)
Bayram etmek	Gözden kaybolmak (3)	Karşı çıkmak	Umudunu yitirmek
Bir arpa boyu yol almak	Göze alamamak	Karşı karşıya olmak	Un ufak etmek / olmak (2)
Bir arpa boyu yol gitmek	Gözleri parıldamak (5)	Karşılık vermek (2)	Uykusu kaçmak
Boş vermek	Gözleri parlamak	Kaşlarını çatmak	Uykuya dalmak (4)
Boynunu bükmek	Gözlerini devirmek	Kendinden geçmek (2)	Uykuya yenik düşmek
Buyur etmek (2)	Gözlerini kaçırmak	Kendine gelmek	Uzun lafın kıyası
Can atmak	Gözlerinin içi gülmek	Keyfini çıkarmak	Vakit geçirmek
Can evinden vurulmak	Gözü fal taşı gibi açılmak	Kılını oynatmamak	Ver elini...
Can korkusu	Gözü takılmak (3)	Kolaçan etmek	Yabancılık çekmek
Cesaretini toplamak	Gözü üstünde kalmak	Kolları sıvamak (2)	Yakayı ele vermek
Çekip çevirmek	Gözüne uyku girmemek (2)	Korku saçmak	Yanıp tutuşmak
Çıt çıkmamak	Gözünü ayırmamak	Kusura bakmak	Yelken açmak (4)
	Gözünü kırpmadan (2)	Kuş uçmaz kervan geçmez	
	Gözünü sevmek (3)	Lafı uzatmak	

Çorap söküğü gibi gelmek	Gözünün önünden gitmemek	Maceraya atılmak (4)	Yemeden içmeden kesilmek (3)
Dalga geçmek (2)	Gözünün önüne gelmek	Meraktan ölmek	Yenik düşmek (2)
Dalıp gitmek	Gözyaşına boğulmak	Meydan okumak	Yer yarılrsa da içine girse
Davet etmek (2)	Gurur duymak	Mışıl mışıl uyumak	Yeri göğü inletmek
Dehşet saçmak	Haber salmak	Midesi bulanmak	Yerine getirmek
Deli etmek	Haber vermek (2)	Mideye indirmek (2)	Yerli yerine oturtmak
Demir almak (3)	Haberini almak	Minnet duymak	Yol almak (4)
Deniz tutmak	Hak vermek (2)	Morali bozulmak	Yol bulmak
Denize açılmak	Hakkından gelmek (2)	Muradına ermek	Yol göstermek (2)
Derdine derman olmak (4)	Hakkını vermek	Musallat olmak (2)	Yol tepmek
Dere tepe düz gitmek	Hamle yapmak (3)	Müjde vermek (2)	Yola çıkmak (3)
Dert yanmak	Hasret gidermek	Müsaade etmek	Yola düşmek (3)
Dikkat çekmek	Havaya uçmak	Nam salmak	Yola koyulmak (10)
Dil dökmek	Hayretler içinde kalmak	Nefesini tutup beklemek (2)	Yolunu kaybetmek
Dili varmak (3)	Hayrını gör	Nutku tutulmak	Yolunu tutmak
Dilini tutmak	Hazırlıksız yakalanmak	Oyuna getirmek	Yük olmak
Dillere destan olmak (3)	Hep bir ağızdan	Paha biçilmez	Yüz vermek
Diz çökmek (3)	Hık demiş burnundan düşmüş	Pat diye (2)	Yüzü asılmak (2)
Dört bir yana	Hizmet etmek	Pes etmek	Yüzü düşmek (3)
Dört dönmek	Hizmet vermek	Peşine düşmek	Yüzü gülmek
Duyularıyla oynamak	Hoş geldin/ geldiniz (2)	Peşine takılmak	Zahmet olmak
Duymazlıktan gelmek (2)	Hoşça kal	Rüyasında bile görememek	Zaman kazanmak
Düşüncelere dalmak	Huzur bulmak	Sağ ol	Zarar gelmek
Düşünüp taşınmak (3)	Huzur vermek		Zarar görmek
Elinden geleni yapmak	Hüsrana uğramak		Zarar vermek
Eline koymuş gibi bulmak			Ziyafet vermek
Elleri (ellerin) dert görmesin			Ziyaret etmek

İkilemeler

İyiden iyiye (12)	Sağ salim	Uçsuz bucaksız (4)	Başlı başına
Ağır ağır	Doya doya (3)	Değer değmez*	Söylene söylene
Belli belirsiz (4)	Mışıl mışıl	Çakmak çakmak	Ufladı pufladı
Saçma sapan	Adım adım	Tuhaf tuhaf (2)	Bir bir
İçten içe	Tatlı tatlı (3)	Çil çil (3)	Kara kara (2)
Kıpır kıpır	Bağlanır bağlanmaz*	Çeşit çeşit	Gelmiş geçmiş
Tekrar tekrar (5)	Alır almaz*	Kasa kasa	Güm güm
Bangır bangır	Nazlı nazlı	Alev alev	Geçip gitmek*
Bam bam	Hayran hayran	Batıp çıkmak	Minik minik
Duyup duymadığı*	Tıngır mıngır	Yeni yeni	Öyle öyle
Hemen hemen (2)	Bol bol (2)	Arayıp sormak*	Sıra sıra
Kendi kendine (2)	Yavaş yavaş (2)	Nazlı nazlı	Birer ikişer (3)
Doğru düzgün	Boncuk boncuk	Tatsız tuzsuz	Ne ses ne seda
Yan yana (3)	Hoplaya zıplaya (2)	Girer girmez	Tek tek (2)

Atıp atmama*	Seve seve (2)	Olup olmadığı	İşil işil (2)
Yanı sıra*	Diyar diyar	Sessiz sedasız	Pazar Pazar
Ufak tefek (2)	Tane tane (3)	Açık açık (2)	Saf saf
Hızlı hızlı (2)	Peş peşe (2)	Mini minnacık	Kıtır kıtır
Mahcup mahcup (2)	Tekrar tekrar	Mutlu mesut	Çıtır çıtır
Eski püskü (4)	Ayrı ayrı (2)	Zaman zaman	Boyunu posunu
Gevrek gevrek	Satır satır	İnişli çıkışlı	Sözcük sözcük
Yer yer (4)	Gelip geçen*	Atar atmaz*	Nesilden nesile (2)
İrili ufaklı	Zor mu zor	Pişkin pişkin	Bula bula
Ufak tefek	El ele	Sararıp solmuş	Bitir bitmez (3)
Evirip çevirip	Gelir gelmez*(3)		Sıkı sıkı
	Uzun uzun (4)		Dalgın dalgın
	Güle güle		
	Aydınlanır aydınlanmaz*		

Benzetmeler

Pencereden süzülen arsız Temmuz güneşiyle parlıdayan siyah saçları artık iyiden iyiye uzamış, bir örtü gibi yüzünü kapamıştı.

Victoria'nın her zamanki kıpır kıpır ve telaşlı hali Pelin'i Birsal gibi kucaklayınca ...

Kömür gibi simsiyah saçları olan güçlü bir adam

Petrus'un bilmecesini çözme isteği kurt gibi içlerini kemiriyordu (s.44)

Nelly hanım kristal bir vazoyu nazikçe taşır gibi sözcükleri tane tane vurgulayarak anlatmaya başladı. (s.36)

Yani tüm kenti ve limanı bekleyen bekçi gibi. (Rodos Heykeli) (s.48)

Göğsü demirci körüğü gibi hararetle inip kalkıyormuş. (s. 71)

Tekne, bir yarış atı gibi hırsıyla ve hızla ilerliyormuş. (s.72)

Yaşlı kadın, küçük bir kız gibi kıkırdamış.

Bedeni, bir yatak gibi yumuşacık olan kumlara değer değmez... (s. 80)

Ama yine de farklı renklerle kaplanmış olduğu için bir gök kuşağı gibi albenili duran kitaplara merakla bakmış. (s.87)

Gür ve çatık kaşlarının altında simsiyah gözleri birer deniz feneri gibi parlıyordu. (s.100)

Bazil, koca bir devdir, kaya gibi güçlüdür. (s.124)

Orhanın, kömür karası saçlarını okşamış.(s.125)

İki adam boyunda olan levhanın sağında ve solunda tıpkı insan kolları gibi sallanıp duran birer ok varmış gibi. (s.129)

Kaptan teyze haylaz bir çocuk gibi gülümseyerek... (s.149)

Sanki donmuş gibi duruyorlardı. (s.158)

Kırmızı gözleri çil çil altınlara kavuşma çıra gibi yanmaya başlamış. (s.171)

Şirazın vurduğu kova, kalenin tam köşesine gidip gol olan futbol topu gibi Kara Bahri'nin sağ eline çarptı. (s.213)

Pekiştirmeler

bembeyaz (6) yemyeşil (4) bambaşka simsiyah (5) upuzun (10) Sapasağlam	sımsıcak sapsarı masmavi (2) bambaşka çarçabuk (2) kapkara	koskoca rengarenk (3) kıpkırmızı (2) kapkaranlık yapayalnız çok ama çok
---	---	--

Anlamı bilinmeyen sözcük kullanımı

İhtişam Usturlap Çilingir Çivit mavisi Pupa Güverte Kefil	Obeliskin serdümenlik kaide bıçkın nef paye porfir taşı
---	---

Anlatım bozukluğu

Çocuklar tekneye döner dönmez hemen Petrus'un defterindeki.... Anlamca Birbirini Kapsayan (İçeren) Sözcüklerin Bir Arada Kullanılması.

Yazım ve noktalama yanlışları

Denizkızı > Deniz kızı

Zulüm etmek > zulmetmek (s.15)

İriyarı > iri yarı

Gözahıcı > göz alıcı

...Tembula'nın yoluna tutmuş. > yolunu tutmuş

Pizza kulesi > Pisa Kulesi (s.144)

Yolculukları için gerekli malzemeleri tekneye yüklenip bir an önce yola

koyuldular > yükleyip

Metaforlar

- Arsız temmuz güneşi
Saatler birbirini kovaladı (s.44)
Bu şifre beni yedi (s.46)
Küçük miçoların içindeki heyecan bir anda sönüp yerini...(s.63)
Aylar ayları yıllar yılları kovalamış (s.67)
Küçük teknesinin yelkenini rüzgarla cömertçe şişirip (s.68)
Kahkahalar birbirini kovalamış (s.69)
Babasının güven veren sesi Orhan'ın kalbini aydınlatmış. (s.71)
İçinde yıllardır kilitlediği merak duygusu zincirlerini kırıp ortaya çıkmış. (s.72)
Kendilerini derin bir sessizlik içinde buldular (s.91)
Aklına parlak bir fikir geldi. (s.99)
Kuzey yıldızı, İskenderiye Limanı'na demirlenmiş huzur içinde salınmaktaydı. (s.142)
Düşünce maratonu başlamış oldu. (s.144)
Gecenin karanlığını yırtan bir kahkaha savurdu. (s.152)
Orhan'ı iyice korku sarmış. (s.166)
Orhan'ın aklına cin bir fikir gelmiş. (s.172)
Taş hafifçe yerinden oynayınca gözlerinde vahşi bir parıltı belirdi. (s.186)
Aç artık kalbinin kapılarını bana. (s.187)
İnsanı delip geçen kudretli bakışları... (s.194)
Ucuz kahramanlık (s.211)
Gözlerinde yanan kızgınlık ateşi.. (s.21)